

Sopela

Mikel Gorrotxategi Nieto Euskaltzaindiko Onomastika batzordeko idazkariak

ADIERAZTEN DU:

Sopela dela gaur egun *Sopelana* izen ofiziala duen udalaren euskal idazkera egokia, indarra duten arauen arabera.

Koldo Mitxelena euskaltzain eta hizkuntzalari ospetsuak *Fonética Histórica Vasca*-n (1961) argi erakutsi zuenez, antzina, euskara zaharrak bi *n* mota zeuzkan: bata *ene fortis* edo «*n* gogorra» deitua, /N/ moduan transkribatzen duguna. Bestea, ordea, *ene lenis* edo *biguna* deitzen duguna eta /n/ gisa adierazten dena fonetikan.

Lehenengoa, hau da, /N/ *ene* gogorra, bokal artean, izkribu zaharretan *-nn-* gisa idatzirik ageri da eskuarki: (*Enneco*...), latinezko *n* bikoitzaren antzera (*annus* 'urtea', *capanna* 'etxola'...). Hizkuntzaren eboluzioaz, bai euskara zaharreko /N/ horiek eta bai latinetik jasotako hitz batzuetako /-nn-/ fonemak gaurko euskaran *N* arruntak edo normalak bihurtu zitzaizkigun, eta horrela, gorago aipaturiko adibideetatik gaurko *Eneko*, *kapana* heldu zaizkigu.

Gaztelaniak, aldiz, oso bestelako eboluzioa izan zuen, eta latineko *-nn-* horiek normalean *-ñ-* bilakatu ziren, hau da, *-n-* palatalak: *año*, *caña*, *cabaña*... eta bide beretik, euskara zaharreko *eNeko* izen propiotik Erdi Aroan *Yeñego* eta geroago *Íñigo* sortu ziren.

Beste /N/ fonemari dagokionez, hau da, euskara zaharrenean bokal arteko *ene* bigun horiek bigarren silaban zihoazenean, normalean *-h-* hasperendu bihurtu ziren: **bini* > **mihi* > *mihi*, *sein* < *seni* > *sehi*, *honore* > *ohore*, *anate* > *ahate*. Hori guzti hori, Iparraldeko euskara mintzatuan gaur arte konterbatu da; Hegoaldean, dakigunez, hasperena aspaldian galdu zen.

Azkenean, /n/ fonema bigarren silaba baino atzerago gertatzen zenean, gaurko euskaraz normalean hasperenik ezin gerta zitekeenez gero, erregularki gaurko hizkuntzan *-h-* hasperendu horiek desagertu egin ziren. Adibidez: *ballena* > *balea*, *corona* > *koroa*.

Gertaera hau oso ondo dago dokumentaturik gure hitz arrunt askotan, bai eta Hego Euskal Herriko toponimo edo leku-izen ugaritan ere, ondoko adibideetan argi ageri denez:

Araban: *Albeiz* (Albéniz), *Aramaio* (Aramayona), *Audika* (Audicana), *Subilla* (Subillana, egun Subijana)...

Gipuzkoan: *Arroa* (Arrona), *Galdoa* (Galdona), *Berezao* (Berezano), *Lazkao* (Lazcano), *Oikia* (Oiquina), *Zestoa* (Cestona)...

Nafarroan: *Argiñao* (Arguiñano), *Gulia* (Gulina), *Larragoa* (Larraona), *Undio* (Undiano), *Urdotz* (Urdanoz), *Urdaitz* (Urdaniz)...

Bizkaian ere, antzeko toponimo ugari daude: *Andikoa* (Andicona), *Galdakao* (Galdácano), *Gamiz* (Gaminiz Plentziako hiri-gutunean), *Laukiz* (Lauquiniz), *Leioa* (Lejona), *Leiz* (Leaniz), *Lemoiz* (Lemóniz), *Otxandio* (Ochandiano)...

Hizkuntzalarien ustez, kontsonante hau jadanik X. menderako desagertuta zegoen eta batzuek gertaera IV. mendean kokatzen dute. Data berantiarrena ontzat emango bagenu ere Sopela herriaren lehenengo erreferentzia historikoak baino dezente urte lehenago.

Baina erdara erabiltzen zuten administrazioek ez zituzten begi onez ikusten herriak erabiltzen zituen *n*-rik gabeko aldaera hauek eta sarritan, ia beti, baztertzen zituzten. Ondorioz, sarritan ez dira XIX. edo XX. mende arte dokumentatzen. Hala ere, badira salbuespenak eta *Otxandio* eta *Zeberio* dira esanguratsuenak. Gaztelako erregeak XIV. mendean hiri-gutuna eman zientenean *Ochandiano* eman zion, baina ehun urte lehenago Nafarroako Antso VII.ak Durangaldeari forua ematean *Ochandio* aipatu zuen. *Zeberio* 1375ean *Ceberiano* moduan ageri da Ugao herriari hiri-gutuna eman ziotenean. Geroztik ere behin edo bitan ageri bada ere, betiko desagertu eta *Zeberio* da aspaldian erabili den forma bakarra. Azkenik badira herri izen batzuk gure-

gana euskaraz baizik heldu ez direnak, hala nola *Derio* (Bi), *Zandio* (Na) edo *Zerio* (Ar).

Sopelara itzuliz, azpimarratzekoa da *Sopela* formak ere izan duela erabilera herrian bertan. Hala erakusten du *Sopelabaso* izeneko inguru ezagunak. Baina deigarriena, eta jende gutxik dakien datua, deiturena da. Euskal Herrian sarritan gertatu da deituren euskal aldaerak sorlekutik urrun agertzea. Uribe Kostan administrazioko eskribauek bazekiten nonbait, *Sopela* esan arren, ofizialki *Sopelana* idatzi behar zela, baina handik urrutigoko eskribauek ez. Horren lekuko dira *Sopela* formarekin dokumentatzen diren deiturak, bai Urkabustaizko Abezia herrian XVIII. mendean, bai Bilbon 1820. urtean.

Laburbilduz, *Sopelana* formatik *Sopela* herri-izenerako bilakaera aspaldikoa da, euskarazko lege fonetikoaren arabera gertatutakoa eta, hortaz, euskal izen zuzena. *Sopela* formaren erabilera arrunta izan da euskaldunen artean, nahiz eta administrazioek mendeetan zehar erabili duten hizkuntzaren eraginez *Sopelana* forma erabili izan den. Beraz, euskararen lege fonetikoak, datu historikoak, lehengo eta oraingo lekukotasunak kontuan hartuta, Euskaltzaindiak, aho batez ***Sopela*** izena onartu eta gomendatu zuen, ondoko arautan ikus daitekeen bezala:

- a) *Euskal Herriko Udalen izendegia*, 1979.
- b) *Euskal Herriko Euskal Autonomia Erkidegoko herrien izendegia*, 1986.
- c) *Euskal Autonomia Erkidegoko Biztanle-Entitateak*, 2001
- d) *Bizkaiko Herri Izendegia*, (145. araua) 2005.
- e) *Euskal Herriko Udalen izendegia*, 2011.

Akademia honek 2005ean argitara eman zuen 145. araua, Donostian 2005eko azaroaren 25ean onartu zuen.

Herritarren izenari dagokionez, *sopelar* nahiz *sopeloztar* erabiltzen direla nabarmendu behar da.

Beraz, gorago azaldukoaren ondorioz, hau

EGIAZTATZEN DU:

Euskaltzaindiak onartutako araei jarraikiz, udal honen izenaren euskal idazkera zuzena **SOPELA** dela.

Bilbon, bi mila eta hamahiruko martxoaren hamabostean.

O. E. / V^o B^o

Xabier Kintana Urtiaga

Euskaltzaindiko idazkaria

Secretario de la Real Academia

de la Lengua Vasca